

*İçerik, İletişim Kanalları ve Dinleyiciler:
Karşılıklı İlişkiler ve Etkileşim*

*International Media Readings in Moscow, Mass Media and
Communications-Content, Channels and Audiences in the
New Millenium: Interaction and Interrelations
(Moskova, 8-10 Ekim 2009)*

Didem Özkul

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

• • •

Moskova Devlet Üniversitesi Lomonosov Gazetecilik Fakültesi tarafından düzenlenen “Uluslararası Medya Okumaları: İçerik, İletişim Kanalları ve Dinleyiciler” (*International Media Readings in Moscow, Mass Media and Communications: Content, Channels and Audiences in the New Millenium: Interaction and Interrelations*) başlıklı uluslararası konferans, Ekim ayında gerçekleştirildi.

Yaklaşık 80 bildirinin sunulduğu konferansta geleneksel medya çalışmalarından yeni medya çalışmalarına kadar geniş alanda farklı iletişim biçim ve içerikleri tartışıldı. Üç güne yayılan bu konferansta, “İzlerkitle” ve “İçerik” ana temalı genel oturumların ardından yine aynı temalar altında toplanan farklı bildirilerin sunulduğu, temel gazetecilik pratikleri, yeni medya uygulamaları ve medyada içerik şeklinde ayrılan oturumlar yapıldı. İzleyici kavramının iletişim pratiklerinin değişmesine koşut tarihsel evrimi üzerine yoğunlaşan oturumlarda içeriğin ve yeni medyanın gazetecilik pratikleri üzerindeki etkileri de tartışmaya sunuldu.

Konferansın ana temasını oluşturan izleyici araştırmalarıyla ilgili genel oturumda, Denis McQuail¹ “*Decomposition and Recomposition of the*

1 Southampton Üniversitesi ve Amsterdam Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi

Audience Concept", Pamela J. Shoemaker² "*Readers as Gatekeepers of Online News: Russia, China and the United States*" ve Yassen N. Zassoursky³ "*Mobile Society: Moving to Mediatized Interpersonal Communication and the Age of Knowledge*" başlıklı bildirilerini sundular. İlk genel oturumdaki bu sunumlarda izlerkitle kavramının ne olduğu (McQuail), yeni medya ve mobil teknolojilerle bu kavramın nasıl değişmeye başladığı (Zassoursky) ve online habercilik anlayışında okuyucuların eşik bekçileri olarak nasıl aktif bir rol oynadıkları (Shoemaker) gibi konular tartışıldı.

Pamela Shoemaker'ın Syracuse Üniversitesi S.I. Newhouse Kamusal İletişim Okulu'ndan Philip R. Johnson, Hyunjin Seo ve Xiuli Wang ile beraber gerçekleştirdiği çalışmayı anlatan sunumda izlerkitlenin neden artık eşik bekçileri olarak rol oynadıkları ve bunun iletişim kanalları ve içerik açısından nasıl bir değişimi beraberinde getirdiği tartışıldı. Bildiride Amerikan New York Times Online, Rus Kommersant ve Çin Chian News 163 isimli online haber portallarının okuyucuların nasıl hareket ettikleri ve haber içeriklerini nasıl yorumladıkları soruları ışığında bir ay boyunca incelendiği, bu süre içerisinde yayınlanan haberlerin içinden her gün en popüler beş haberin Eşik-bekçiliği Modeli'ne (*Gatekeeping Model*) göre analiz edildiği araştırmanın bulguları paylaşıldı.

Bu modele göre olaylarla ilgili bilgiye üç kanaldan ulaşılmaktadır: kaynak, online medya ve izlerkitle. Bilgi, bu kanallar arasında bir kanaldan diğerine hareket ederek dolaşımını tamamlar. Bu dolaşım sırasında bilgideki herhangi bir sapma (*deviance*) yine üç ayrı kategoriye göre ayırt edilir: istatistikî, normatif ve toplumsal değişim. Burada olaylar, istatistikî olarak düzensiz/ tek tük (*odd*) veya düzenli/sık (*usual*) olmaları, normatif anlamda suç, çelişki veya tartışma ile ilişkili olmaları ve toplumsal değişime sebep olma potansiyeline sahip olmaları bakımından seçilir. Ayrıca bilginin politik, ekonomik, kültürel veya kamusal olması da bu seçiciliği düzenlemeye yardımcı olur. Bilginin izlerkitleye ulaşımında kullanılan yazı biçimi de önemli bir rol oynar. Özellikle kişiye doğrudan hitap eden zamirlerin kullanılması, anekdotların kullanılması ve hikâyedeki renklilik (*vividness*) bu tür bir bilgi akışında izlerkitlenin aktif konuma sahip olma-

2 Syracuse Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi

3 Moskova Devlet Üniversitesi Lomonosov Gazetecilik Fakültesi öğretim üyesi

sını etkiler. Yukarıda anılan çalışmanın sonucu olarak, online okuyucuların haberleri değerlendirirken farklı kriterler kullandıkları, daha az olumsuz, içerik olarak politik olmayan, suç, çelişki veya tartışma içermeyen ve daha yumuşak bir anlatıya (*soft news*) sahip haberleri okumayı tercih ettikleri ifade edildi. Ayrıca, bu kriterlerin ülkelere göre değişmediği ya da çok az değiştiği vurgulandı.

Konferansın ikinci genel oturumunda ise izlerkitle araştırmaları ağırlıklı olarak içerik üzerinden tartışıldı. Özellikle Elena L. Vartanova'nın⁴ "*Media Populated: 'Actors' of the Modern Content Production*" ve Wolfgang Donsbach'ın⁵ "*Audience Selectivity and Media Power: A Brief Research History*" adlı sunumlarında içeriğin izlerkitle araştırmalarında nasıl bir yere sahip olduğu ve günümüzde içerik belirlemenin nasıl gerçekleştiği ekonomi-politik ve toplumsal-tarihsel bir perspektiften irdelendi. Geleneksel medyadan yeni medyaya kadar içeriğin kullanıcı etkisiyle nasıl değiştiği ve medyada belirlenmiş bir içeriğin arkasındaki ideolojik, ekonomik veya kültürel yansımalarının neler olduğu üzerinde de duruldu.

Elena L. Vartanova'nın sunumunda geleneksel ve yeni medya ayrımına yer verildi. Geleneksel gazetecilik pratikleri bir kitleyi okuyucu, izleyici veya dinleyici olarak tanımlarken, yeni medya gazetecilik pratiklerinde böyle bir tanımın parçalılığından (*fragmented*) bahsedildi. Bu parçalılığın unsurlarını pasif kullanıcılar, aktif kullanıcılar ve blogcular (*bloggers*) olarak tanımlayan Vartanova, ayrıca içerik bakımından meydana gelen değişimleri ve dönüşümleri sosyalizm ve sosyalizm sonrası olmak üzere iki tarihsel dönem içinden incelediğini açıkladı. Vartanova, standartlaşmadan söz etti ve bu bağlamda gazetecilik pratiklerindeki yaratıcılık anlayışının giderek yerini reklamcılık ve halkla ilişkiler alanlarındaki yaratıcılığa bıraktığını savundu. Bu değişimlerle beraber medya şirketlerinin stratejilerini de değiştirdiğini ve gazeteciliğin içerik üretimindeki tekeli kaybetmeye başladığını anlattı.

Konferansta sunulan diğer bildirilerin içeriklerinden medya ve iletişim alanında tüm dünyadaki araştırma eğilimlerinin yeni medya üzerine

4 Moskova Devlet Üniversitesi Lomonosov Gazetecilik Fakültesi öğretim üyesi

5 Dresden Teknoloji Üniversitesi öğretim üyesi

yoğunlaştığını izlemek mümkündür. Özellikle ekonomi-politik yaklaşımlar ışığında içeriğin yeni medya ile beraber izlerkitleyi de üretim süreci içerisine alan bir kavram haline geldiği ve bu anlamda bir takım çalışmaların yapıldığı bu oturumlarda tartışılan temel noktaydı. Her ne kadar geleneksel medya üzerinden izlerkitle ve içerik konuları tartışılrsa da bir şekilde yeni medyanın bir değişime sebep olduğu ama bunu teknolojik determinist bir perspektiften değil; aslında yöndeşme ve teknolojinin toplumsal olarak belirlenmesi perspektiflerinden anlamamız gerektiği vurgulanan noktalar arasındaydı.

Sunumlarda ayrıca Rusya’da gerçekleştirilen çalışmaların literatüre kazandırılması açısından önemli noktalar mevcuttu. Rus medyası ve gazetecilik pratikleri üzerine yapılan araştırmaların çoğunlukla Rusça yayımlanması ve bu konferansın bu bakımdan literatürdeki bir boşluğu doldurması açısından Rusya’da gerçekleştirilen medya araştırmaları konusunda sunulan bildiriler bu alana farklı bir bakış açısı sundu. Özellikle temel gazetecilik pratiklerinden Rus medyasına, Rus televizyon yayıncılığında reklamcılığa ve yeni iletişim araçları kullanımından enformasyon toplumu kavramsallaştırmasına kadar geniş bir alanda Rusya’da yapılan araştırmaların tanıtımı izlerkitle araştırmaları konusunda oldukça detaylı çalışmalardı. Pal Tamas’ın sosyalizm sonrası medya sosyolojisindeki değişimler üzerine yaptığı çalışmalarını anlattığı *“The Public Intellectual in the Post-Communist Information Society: is the Blogosphere the Last of the Old or the First Niche of the New Enlightenment?”* isimli sunumda, yeni medyanın mevcut siyasal sistemler içerisine nasıl nüfuz ettiği ve bunun toplumsal pratikleri nasıl etkilediği tartışıldı. Burada sadece siyasal sistemlerin medya üzerindeki etkisi anlatılmakla kalmadı; ayrıca “sosyalizm sonrası dönemi” yaşayan olan ülkelerin zamanla bir Aydınlanma dönemi içerisine girip girmedikleri konusu da tartışmaya açıldı.

Konferansta dikkat çekici olan Türkiye’den çok fazla sayıda akademisyenin bildirilerini sunmak için konferansa katılmasıydı. Türkiye’den katılan araştırmacıların çalışmaları sadece özel sektör üzerinde değil, aynı zamanda kamu kurum kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin iletişim faaliyetleri üzerinde de yoğunlaşmıştı. Bu faaliyetler üzerine yapılan vaka çalışmalarında kimlik, Avrupa Birliği, kamu yayıncılığı, Türk siyasi haya-

tında devlet ve imaj gibi çeşitli konulara değinilmişti. Özellikle söylem analizi ve içerik çözümlemesi yapılarak yürütülen tartışmalarda ayrıca Rus medyası ve Türk medyası da karşılaştırılmalı olarak analiz edildi. Konferans ile ilgili daha kapsamlı bilgiye ve bildiri özetlerine şu adresten ulaşmak mümkün: www.moscowreadings.ru